Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi
Cilt 1 Sayı 1 Nisan 2017 s.60-70

Journal of Early Childhood Studies
Volume 1 Issue 1 April 2017 pp.60-70

DOI: 10.24130/eccd-jecs.196720171112
Geliş tarihi: 19.12.2016 Kabul tarihi: 26.02.2017 Yayımlanma tarihi: 01.04.2017

Okul öncesi eğitim kurumları bahçelerinin incelenmesi*

Examining the gardens of the preschool education institutions

Maide Orçan Kaçan[1], Medera Halmatov[2], Olcay Kartaltepe[3]

Öz: Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumları bahçelerinin mevcut özellikleri ve uygulamaları, okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engeller ve öğretmenlerin bahçe ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara ve Muğla il merkezlerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulu ve ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, Ankara ve Muğla il merkezlerinde bağımsız anaokulu ve ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 56 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma, genel tarama modelinde olup, veri toplama aracı olarak öğretmenlerin okul bahçelerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla ilgili yurt içi ve yurt dışı alan yazın incelenerek araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Anket formu genel bilgiler, okulların bahçe özellikleri ve uygulamaları, okullarda bahçe olmasının önündeki engeller ve öğretmenlerin bahçe ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanları bölümlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilerin analizinde; betimsel istatistiksel yöntemlerden frekans ve yüzde dağılımları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okulların yarsının bahçeye sahip olduğu, okul bahçelerinin çoğunda otlar, yabani habitat ve süs bitkilerinin yetiştiği, öğretmenlerin yarıdan fazlasının okul bahçesini etkinlikler için kullandığı ve bu etkinliklerin çoğunlukla oyun, hareket, fen ve alan gezisi etkinlikleri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engeller çoğunlukla bütçe yetersizliği ve alan yetersizliği olarak belirtilirken öğretmenlerin bahçe ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarının okul öncesinde bahçe temelli öğretim, dış mekân sınıf yönetimi, bahçede dil ve matematik eğitimi konuları başta olmak üzere beslenme eğitiminde bahçe kullanma, bahçede bilim ve İngilizce eğitimi olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim kurumları, okul bahçeleri, okul öncesi eğitim

Abstract: In the study, it is aimed to reveal current features and practices of the gardens of the preschool education institutions, the obstacles to being qualified gardens in the schools and professional trainings related to the gardens which the teachers want to participate in. The population of the study consists of the teachers working in preschool education institutions in 2014-2015 academic years. The sample of the study consists of 56 preschool teachers who have been willing to participate in the study in the preschool education institutions under the Ministry of National Education which have been selected randomly from the population. The study is a survey study, and a questionnaire form has been prepared by the researchers by investigating related domestic and foreign literature to analyze the views of the teachers related to gardens. The questionnaire form consisted of sections like general information, garden features and applications of the schools, obstacles to gardens in the schools, professional trainings related to garden that the teachers want to participate in. In the analysis of the data obtained in the direction of the goals of the study, frequency and percentage distribution from descriptive statistical techniques have been used. As a result of the research, it was determined that half of the schools had the garden and the other half did not have the garden. Teachers have stated that the majority of school gardens use grasses, wild habitats and ornamental plants, use more than half of the school gardens for activities, and that these activities are mostly play, movement, science and field trips. The majority of teachers reported budget deficiencies and inadequate space as obstacles to the quality gardening of schools. In addition, they reported that the majority of them want to participate in professional training fields related to garden-based teaching such as outdoor classroom management, language and math, nutrition, science and English education in the garden.

Keywords: Preschool education institutions, school gardens, preschool education

*Çalışma VII. Uluslararası Eğitim Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Başlıca Yazar: Medera Halmatov
[1] Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, maideorcan@mu.edu.tr
[2] Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, mederahalmatov@gmail.com
[3] Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, okartaltepe@mu.edu.tr

SUMMARY

Introduction

Today's learning environment are not only limited to classrooms. School gardens are considered as social venues contributing to cognitive, physical and mental development of students. The gardens appear to play a significant role in providing sustainability of education and enhancing its quality. Previous studies proved that environment positively affects physical activity (Saelens, Sallis and Frank, 2003). Besides school designs encouraging physical activity and providing a suitable environment for art, creativity and problem solving, another important element that affects child development and health is interaction with nature (Rivkin, 1990). Because children in environments surrounded by artificial spaces grow up without developing sufficient sensitivity towards nature, having their active life prevented. In the light of this data, the present study attempts to identify the available features and practices of pre-school education institution gardens and the obstacles before creating quality gardens and the professional training fields the teachers want to participate in, and offer some recommendations for school garden arrangements appropriate for children's needs.

Method

Study Model

This research conducted to examine the gardens of pre-school education institutions uses survey model.

Population-Sample

The pre-school teachers working in centers of Ankara and Muğla provinces constitute the population of the study. The sample includes 56 volunteers among these teachers.

Data Collection

Questionnaire form prepared by the researchers was used to collect data. The questionnaire included a total of 10 items: four items about general information, and four items about garden features and practices, and one item about obstacles before creating quality gardens and one item about the professional training fields the teachers want to participate in. The questionnaire was referred to three experts for opinion. After the editing based on the expert opinion, a pilot application was conducted. The pilot application included a total number of 50 teachers working in pre-school education institution, who were then not included in the research. The questionnaire was given its final shape in line with the findings obtained at the end of the pilot application.

Data Analysis

The data on general information, garden features and practices, and the obstacles before creating quality gardens, and the professional training fields the teachers want to participate in were presented as percentage distributions while analysing the data.

Findings

General Information about Teachers and School

56 volunteers among pre-school teachers participated in the research. It was determined that 50.4 % of the teachers worked in kindergarten and 49.6 % of the teachers worked in preschool. 45.2 %, 33.7 % and 21.2 % of the schools were in city centres, countryside, and city suburbs, respectively. While 52.9 % of the schools had a garden, 47.1 % did not have any. 58.5 % of the schools which did have a garden had future plans for building one, while 41.5 % did not have any such plan.

Garden features and practices of the schools which have a garden

Looking into the opinions of the teachers working in the schools having a garden regarding garden features and practices, we find that 75.4 % of the school gardens are planted with herbs and wild habitat, and 58.5 % with ornamental plants, and 24.5 % with vegetables and fruits. In 44% of the gardens, there were one or a few soil surfaces, and 32% had outdoor education space, and 26% had decorative pool or water spring and lavatory, and 12% had theme gardens, and 10% had storage room for pets and materials, and 4% had automatic irrigation systems.

Obstacles before creating quality gardens

Majority of the teachers indicated the obstacles before creating quality gardens in schools as lack of budget and lack of space.

The professional training fields the teachers want to participate in related to garden

While majority of the teachers stated that they need education on garden-based teaching, followed by outdoor classroom management, language and mathematics, nutrition, science and English education in the garden.

Conclusion, Discussion and Recommendations

The findings from the research show that almost half of the schools do not have a garden, and 41,5% of these schools do not have a plan concerning having a garden. The majority of the schools which had garden grew herbs and wild habitat in these gardens, and almost half of them grew ornamental plants, and vegetables and fruits at a rate of one-fourth. In the schools, which had a garden, 44% of the gardens had one or a few soil surfaces and 32% had outdoor education space, and 26% had decorative pool or water spring and lavatory, and 12% had theme gardens, and 10% had storage room for pets and materials. It was found that more than half of the school gardens were used for activities, and these primarily involved plays and movement, and they were respectively followed by science activities, field trips, art activities, drama and mathematics activities, music, Turkish class and reading-writing activities.

The latest changes in Turkey were only limited to sanctions for rearranging school buildings pursuant to seismic regulation and increasing the capacity of these buildings. In essence these changes are structural changes made on the same school settlement. Yet, there is almost no school garden combining green field, garden, and sports and learning grounds, meeting the needs of the children.

The study offers the following recommendations which are believed to contribute to practices and help arranging and improving school gardens:

- Allocating space and budget for gardens in school,
- Rearranging the available gardens in schools according to the developmental needs of the children,
- Increasing the features (grounds) in the gardens,
- Producing alternative designs in the schools which do not have any garden,
- Supporting teachers regarding garden education.

GİRİŞ

Günümüzde öğrenme mekânları sadece dersliklerle sınırlı değildir. Çevrenin, fiziksel etkinliği olumlu yönde etkilediği ve eğitimin bir parçası olduğu birçok çalışma ile ortaya konulmuştur. Okul bahçeleri çocukların zihinsel, fiziksel ve ruhsal gelişmelerine katkı sağlayan sosyal mekânlar olarak kabul edilmekte, eğitimin sürekliliğinin sağlanması ve kalitesinin arttırılmasında önemli bir role sahip olarak görülmektedir (Saelens, Sallis ve Frank, 2003). Fiziksel hareketliliğe teşvik eden sanat, yaratıcılık, problem çözmeye uygun ortam oluşturan okul tasarımlarının yanı sıra, çocuk gelişimini ve sağlığını etkileyen bir diğer önemli unsur da doğa ile etkileşimdir (Rivkin, 1990). Çünkü yapay mekânlar ile çevrelenmiş ortamlarda yer alan çocuklar, doğaya karşı gerekli duyarlılığa da sahip olamadan büyümekte ve aktif yaşamları engellenmektedir (Herrington ve Studtmann, 1998; Fjørtoft, Kristoffersen ve Sageie, 2009). Ayrıca okul bahçelerinin özelliklerinin çocukların davranışlarını, öğrenme yetenekleri ve sosyal yönlerini etkilediği pek çok araştırma tarafından da ortaya konmaktadır (Moore ve Wong, 1997; Sanoff, 2001; Hedley vd., 2004; Christodoulos, Flouris ve Tokmakidis, 2006; New Jersey School Outdoor Area Working Group, 2007). Amerika'da sağlıklı, güvenli ve eğitimi destekleyen okulların oluşumu için 1994 yılında The 21st Century School Fund (21 CSF: 21. yy. Okul Fonu) programı kurulmuştur. Uygulamalı araştırmalar yapan bu kuruluşun 2011 yılında yayınlamış olduğu rapora göre, çocukların günlük ihtiyacı olan minimum bir saatlik fiziksel etkinlik ihtiyaçları okul bahçeleri içinde bulundurulması gereken oyun ve spor alanları ile desteklenmelidir (21st CSF, 2011).

1995 yılında kurulmuş olan The Boston Schoolyard Initiative (BSI: Boston Okul Bahçesi Girişimi) çocukların, okul bahçelerinde ihtiyaç duydukları ve olması gereken alanları altı başlık altında toplamıştır. Bunlar sırası ile peyzaj alanı (okul bahçesi alanına uygun bir ağaçlandırma çalışması), oyun ekipmanları (çocukların motor gelişimleri ve fiziksel etkinliklerini destekleyici), uygun zemin seçimleri (farklı kullanım alanları için o alanlara uygun zemin uygulamaları), oturma alanları, gölgelik alan ve kamusal sanat ürünleridir (BSI, 2011). Bu konuda en kapsamlı programları bünyesinde barındıran, Active Living Research (ALR) 2000 yılında kurulmuş ve sağlığı destekleyici çevresel unsurların neler olması gerektiği ile ilgili projeler yürütmüştür. Toplum sağlığını destekleyici okulların planlanması ve yeniden düzenlenmesinde; çocuklar ve okul çalışanlarına eşit alan ve interaktif bir eğitim ortamı, fiziki özellikler ile kullanıcıları sıkmaması, stres azaltıcı etkilerinin olması, gün ışığından en üst düzeyde faydalanma dikkat edilmesi gereken temel unsurlar olarak belirlenmiştir (Sallis vd., 2009). New Jersey School Outdoor Area Working Group (2007), bir okul bahçesinde hayal oyunları (drama), açık hava sınıfları, sanat ve performans alanları, doğal alanlar ve çeşitli ekosistemler (sahil, orman, çayır, mera), sessiz alanlar, sosyal aktivite alanları, kum ve su oyunları, iç ve dış mekân alanları, çocukların özel ihtiyaçları için alanlar, göletler vb alanların bulunması gerektiğini belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda birçok farklı okul bahçesi tasarımları olduğu görülmektedir. Bahçe türleri birbirleri ile terim olarak bire bir uymamakla birlikte içerik olarak benzer tanımlamaları kapsadığı gözlenmektedir. Araştırmalarda çoğunlukla okul bahçesinde; sanat, müzik ve gösteri çalışmaları alanı (kameliye tipi), fen eğitimi çalışmaları alanı (bitki yetiştirme, deney, gözlem, sulama), küçük hayvanat bahçesi (tavuk, köpek tavşan gibi hayvanların bakımı, beslenmesi), trafik kurallarını öğrenme alanı, çocukların sergi alanı, kum havuzu, aktif ve serbest etkinlikler için çim alanı (koşma, top oynama, zıplama, geleneksel çocuk oyunları vs.), öğretmenlerin ve ebeveynlerin çalışma, deney, gözlem ve oturma alanı bulunması gerektiği vurgulanmaktadır (Başar, 2000; Collyer ve Irvine, 2001; Fisman, 2001; Pickard, 2002; Corson, 2003; Özdemir ve Yılmaz, 2008) .

Çocukların okul bahçesi içindeki edinecekleri alışkanlıklar, onların yaşam boyu aktif bir yaşamı benimsemesini sağlayabilir. Ayrıca, okul bahçelerinin düzenlenmesinde öğretmenlerin görüşlerinin önemi üzerinde durulmaktadır (21st CSF, 2011). Bu noktadan hareketle,

çalışmada, okul öncesi eğitim kurumları bahçelerinin mevcut özellikleri ve uygulamaları, okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engeller, öğretmenlerin katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarını belirleme ve çocukların gereksinimlerine uygun okul bahçesi düzenlemeleri için önerilerde bulunma önemli görülmüştür.

YÖNTEM

Çalışmanın Modeli

Okul öncesi eğitim kurumları bahçelerini incelemek amacıyla yapılan bu araştırma genel tarama modelindedir. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen araştırmalar için uygun bir modeldir (Karasar, 2006).

Evren-Örneklem

Çalışma evrenini Ankara ve Muğla il merkezinde bağımsız anaokulu ve ilkokula bağlı anasınıflarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise gönüllü olarak araştırmaya katılan 56 öğretmen oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Ankette, genel bilgilere yönelik dört, bahçe özellikleri ve uygulamalara ilişkin dört, okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engellere yönelik bir ve öğretmenlerin bahçe eğitimi ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarına ilişkin bir olmak üzere toplam 10 soruya yer verilmiştir. Anket üç uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşüne göre yapılan düzenlemelerden sonra pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan ve araştırmaya alınmayan toplam 50 öğretmen ile yürütülmüştür. Pilot uygulama sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda ankete son şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde genel bilgiler, okulların bahçe özellikleri ve uygulamaları, okullarda bahçe olmasının önündeki engeller ve öğretmenlerin bahçe eğitimi ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanları ile ilgili veriler, yüzdelik dağılımlar şeklinde verilmiştir.

BULGULAR

Okul öncesi eğitim kurumları bahçelerini öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen bulgulara; öğretmen ve okula ilişkin genel bilgilere (eğitim verilen eğitim düzeyi, okulun bulunduğu muhit, okulun bahçesi olup olmama durumu ve bahçesi olmayan okulların bahçe oluşturma konusunda geleceğe dönük planları bulunup bulunmadığı), bahçelerin özellikleri ve bahçede yapılan uygulamalara ilişkin bulgulara Tablo1-Tablo 4 arasında, okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engellere ilişkin bulgulara Tablo 5 ve öğretmenlerin bahçe eğitimi ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarına ilişkin bulgulara ise Tablo 6'da yer verilmiştir.

Öğretmenler ve Okula İlişkin Genel Bilgiler

Araştırmaya gönüllü öğretmenler arasından 56 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin %50.4'ünün bağımsız anaokulu ve %49.6'sının ilkokula bağlı anasınıfında görev yaptığı belirlenmiştir. Okulların %45.2'sinin şehir merkezinde, %33.7'sinin kırsal kesimde ve %21,2'sinin şehirde kenar mahallede olduğu bildirilmiştir. Okulların % 52.9'unun bahçesinin olduğu, % 47.1'nin bahçesinin olmadığı saptanmıştır. Bahçesi olmayan okulların %58,5'nin okul bahçesi oluşturma konusunda geleceğe dönük planları bulunurken % 41.5'nin buna ilişkin bir planının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Okul bahçesi bulunan okulların bahçe özellikleri ve uygulamaları

Okul bahçesi bulunan okullarda görevli öğretmenlerin bahçe özellikleri ve uygulamaları hakkındaki görüşlerine Tablo1-Tablo 4 arasında yer verilişitir.

Tablo 1. *Akademik yıl içerisinde okul bahçesinde yetişen bitki türlerinin dağılımı*

Okul bahçelerinde yetişen bitki türleri	N	%
Otlar ve yabani habitat	37	75.4
Süs bitkileri (örneğin çiçekler)	31	58.5
Sebzeler	13	24.5
Meyveler	13	24.5
Katılımcı sayısı	53	100.0

Tablo 1 incelendiğinde okul bahçelerinin %75.4 oranında otlar ve yabani habitat, %58.5'inde süs bitkileri ve %24.5'inde sebze ve meyvelerin yetiştiği görülmektedir.

Tablo 2. *Okul bahçelerinin mevcut özelliklerine göre dağılımı*

Bahçelerin özellikleri	N	%
Bir veya birkaç alanda bulunan toprak yüzey	22	44
Dış mekân öğretim alanı (masa, sandalye vb.)	16	32
Süs havuzu ya da su kaynağı	13	26
Lavabo	13	26
Temalı bahçeler	6	12
Evcil hayvanlar (tavuk, ördek, tavşan vb.)	5	10
Materyaller için depo alanı	5	10
Otomatik sulama sistemleri	2	4
Katılımcı sayısı	50	100.0

Tablo 2'ye bakıldığında bahçelerin %44'ünde bir veya birkaç alanın toprak yüzey, %32'sinin dış mekân öğretim alanı, %26'sının süs havuzu ya da su kaynağı ile lavabo, %12'sinin temalı bahçe, %10'unun evcil hayvan ve materyaller için depo alanı ve %4'ünün otomatik sulama sisteminin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 3. *Okul bahçelerinin etkinliklere yönelik kullanım durumuna göre dağılımı*

Okul bahçesinin etkinliklere yönelik kullanım durumu	N	%
Kullanılıyor	36	64.3
Kullanılmıyor	20	35.7
Toplam	56	100.0

Tablo 3'te öğretmenlerin %64.3'ünün okul bahçelerini etkinliklere yönelik kullandığı ve %35.7'sinin ise kullanmadığı gözlenmektedir.

Tablo 4. *Okul bahçelerinin etkinlikler için kullanım durumlarına göre dağılımı*

Etkinlikler	N	%
Oyun etkinliği	30	83.3
Hareket etkinliği	30	83.3
Fen etkinliği	26	72.2
Alan gezisi	19	52.8
Sanat etkinliği	16	44.4
Drama etkinliği	12	33.3
Matematik etkinliği	12	33.3
Müzik etkinliği	9	25
Türkçe etkinliği	6	16.7
Okuma-Yazma etkinliği	6	16.7
Katılımcı sayısı	36	100.0

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin %83.3'ünün oyun ve hareket etkinlikleri için, %72.2'sinin fen etkinliği, %52.8'inin alan gezisi, %44.4'ünün sanat etkinliği, %33.3'ünün

drama ve matematik etkinlikleri, %25'inin müzik ve %16.7'sinin Türkçe ve okuma-yazma etkinliği için kullandıkları örülmektedir.

Okullarda bahçe olmasının önündeki engellere ilişkin bulgular

Tablo 5. *Okullarda bahçe olmasının önündeki engellere ilişkin dağılım*

Okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engeller	N	%
Bütçe yetersizliği	44	88.0
Alan yetersizliği	38	76.0
Okul bahçesine karşı ilgi olmaması	11	22.0
Zaman yetersizliği	6	12.0
Akademik çalışmalarla/etkinliklerle birleştirme konusunda güçlük çekme	5	10.0
Diğer (idarenin okul öncesi eğitim için bahçeye önem vermemesi gibi)	2	4.0
Toplam	50	100.0

Tablo 5'e göre okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engellere yönelik öğretmenlerin %88'i bütçe yetersizliği, %76'sı alan yetersizliği, %22'si okul bahçesine karşı ilgi olmaması, %12'si zaman yetersizliği ve %10'u akademik çalışmalarla/etkinliklerle birleştirme konusunda güçlük çekme olarak bildirmiştir.

Öğretmenlerin bahçe eğitimi ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanları

Tablo 6. *Öğretmenlerin bahçe ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarının dağılımı*

Öğretmenlerin bahçe ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanları	N	%
Okul öncesi eğitimde bahçe temelli öğretim	46	82.1
Dış mekân sınıf yönetimi	23	41.1
Bahçede dil ve matematik eğitimi	23	41.1
Beslenme eğitiminde bahçe kullanma	16	28.6
Bahçede bilim	13	23.2
Bahçede İngilizce eğitimi	11	19.6
Toplam	56	100.0

Tablo 6'da öğretmenlerin % 82.1'inin okul öncesi eğitimde bahçe temelli öğretim, %41.1'inin dış mekân sınıf yönetimi ve bahçede dil ve matematik eğitimi, %28,6'sının beslenme eğitiminde bahçeyi kullanma, %23.2'sinin bahçede bilim ve %19.6'sının bahçede İngilizce eğitimi konularında mesleki eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, okulların yaklaşık yarısının bahçesinin olmadığı belirlenirken bahçesi olmayan bu okulların % 41.5'inin bahçe ile ilgili bir planının da bulunmadığı tespit edilmiştir. Bahçesi bulunan okulların ise çoğunluğunda ot ve yabani habitat yetiştiği, yaklaşık yarısında süs bitkisi ve dörtte bir oranında da sebze ve meyve yetiştiği belirlenmiştir. Bahçesi olan okulların %44'ünde toprak yüzey, %32'sinde dış mekân öğretim alanı, %26'sının süs havuzu ya da su kaynağı ile lavabo, %12'sinin temalı bahçe, %10'unun evcil hayvan ve materyaller için depo alanı olduğu bulunmuştur. Okul bahçelerinin yarısından fazlasının etkinliklere yönelik kullanıldığı ve bu etkinliklerin başında oyun ve hareket etkinliklerinin geldiği, bunları sırasıyla fen etkinliği, alan gezisi, sanat etkinliği, drama ve matematik etkinlikleri, müzik, Türkçe ve okuma-yazma etkinliklerinin izlediği saptanmıştır.

Kuş (2001), okulları peyzaj mimarlığı açısından değerlendirmiş ve genel olarak okullarda bitkisel materyal eksikliği, donatı elemanı eksikliği, spor alanı ve yeşil alan eksikliğini tespit etmiştir. Kelkit ve Özel (2003), okul bahçelerini, peyzaj planlama kriterleri ve standartları ışığı altında incelemişler ve okul bahçelerinin peyzaj planlama kriterleri ve standartlarına göre yetersiz olduğunu tespit etmişlerdir. Baran, Yılmaz ve Yıldırım (2007) Huzurevi Anaokulunun kullanıcı gereksinimleri açısından uygunluğunu incelemişlerdir. İncelenen anaokulunun büyük

bir bahçesi olmasına rağmen maddi yetersizliklerden dolayı içerisinde çok çeşitli oyun alanlarının bulunmadığı; bulunan oyun alanındaki kaydırak ve salıncakların ise kullanılamaz durumda olduğu saptanmıştır. Ayrıca, okul bahçesinde çocukların etkileşim kuracağı doğal alanların olmadığına dikkat çekilmiştir. Atabey, Yurt ve Ömeroğlu (2009) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarının açık hava oyun alanlarını incelemişlerdir. Araştırma sonunda, açık hava oyun alanlarının büyük çoğunluğunun büyüklüğünün yetersiz olduğu, farklı zeminlerin (toprak, çim vb.) kullanılmadığı, çocukların oynayabileceği doğal materyallerin bulunmadığı, farklı yaş grupları için ayrı alan ve yaş gruplarına uygun materyallere sahip olmadığı belirlenmiştir. Çelik (2012) anaokullarına ait açık alanların kullanım şekilleri, kişi başına düşen alan miktarları, açık alanlarda kullanılan donatı elemanları ve yeşil açık alanlarda kullanılan bitki türlerini incelemiştir. Araştırma sonunda, okul öncesi eğitim kurumlarında açık alanların etkin kullanılmadığı, mevcut açık alanların oyunun doğasına uygun olmadığı ve fiziksel düzenleme konuları içerisinde açık alan düzenlemesinin çoğunlukla ihmal edildiği belirlenmiştir. Kalburan (2014), resmi ve özel anaokullarının bahçelerinin fiziksel özellikleri, kullanımı, geliştirilmesine yönelik uygulamalar ve karşılaşılan problemleri incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, her iki türdeki anaokulu bahçelerinin doğal unsurları yeterli ölçüde içermediği belirlenmiştir. Sunulan araştırma bulguları ile çalışma sonucunun örtüştüğü görülmektedir. Bu durumun, uygulamaların araştırma sonuçları dikkate alınarak yapılmaması ve yapılan müdahalelerin yetersiz olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla yaklaşık son 15 yıldır konuyla ilgili dikkate değer iyileşme görülmediği söylenebilir.

Okullarda nitelikli bahçe olmasının önündeki engellerin başında bütçe ve alan yetersizliği gelmektedir. Okul bahçeleri çocuklar için en iyi öğrenme ortamıdır. Çocuklar okul bahçesinde, doğal bir ortamda oldukları için daha fazla bilgi elde ederler. Bu nedenle okulların, bir bahçeye sahip olması önemli bir unsur olarak görülmektedir (Brynjegard, 2001). Tovey (2007)'e göre çocuklar, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve duygusal gelişimleri için doğadan yararlanmaktadırlar. Okul bahçeleri öğrenme üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Rekreasyonel etkinlikler yapma, fiziksel eğitim, sosyal gelişim ve akademik eğitim üzerinde etkilidir (URL-7). Malkoç ve Kaya (2015) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin eğitim ve öğretim için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok kullandıkları alanlar arasında okul bahçelerinin olduğunu saptamışlardır. Okul bahçesinden yararlanamama nedenleri arasında ise okulun fiziki yapısının elverişli olmaması, program yoğunluğu, planlama sorunu, zaman yetersizliği ve öğrenci sayısının fazlalığı belirlenmiştir. Bu sorunları ortadan kaldırmak için okul yönetimi tarafından yeterli alan ve bütçe ayrılması, öğretmenlere bahçe eğitimi ile ilgili profesyonel destek sağlanması elzem görülmektedir.

Öğretmenlerin bahçe eğitimi ile ilgili katılmak istedikleri mesleki eğitim alanlarının başında okul öncesi eğitimde bahçe temelli öğretim gelirken bunu sırasıyla dış mekân sınıf yönetimi ve bahçe eğitimi ile dil ve matematik, beslenme eğitiminde bahçeyi kullanma, bahçede bilim ve İngilizce eğitimi izlemektedir. Araştırmalar, çocukların matematik, fen, dil ve diğer yeteneklerini yakın çevreleri ve bütün beş duyusunu kullanarak bütünleştirdiğini ve daha iyi öğrendiğini göstermektedir (Lieberman ve Hoody, 1998). Bunun gerçekleşebilmesi için çocukların sınıf dışı ortamlardan özellikle de okul bahçelerinden faydalanmaları gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Okul bahçeleri pedagojik değerlerle birlikte ekolojik değerlere de sahiptir. Hauser'e (2002) göre, çocuk haklarına uygun ve ekolojik (doğa temelli) okul bahçeleri çocuklara çeşitli alanlarda deneyim olanakları (hareket etme, dinlenme, spor, çevre bilgisini öğrenme ve gözlemde bulunma vb.) sunmaktadır. Aynı zamanda mekân organizasyonu çeşitli yaş gruplarına hitap edecek biçimde gerçekleştirilmelidir. Bu tür okul bahçeleri hem öğrenme hem de yaşama mekanları olarak çocuğun kişisel, fiziksel ve sosyal gelişimini, kendini rahat

hissetmesini, tasarlama ve uygulama konularındaki kavrayışını, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirmesini sağlarken öğrenme motivasyonunu güçlendirecek (Marcus ve Francis, 1998), konsantrasyonunu ve motor kabiliyetini geliştirecektir (Fjörtoft, 2004). Çocuğun doğal ihtiyacı olan koşma, tırmanma, atlama, duvar üzerinde yürüme, suyla, kumla, toprakla oynama gibi etkinlikler çocuğun fiziksel gelişimini desteklemekte, bedenini ve sınırlarını öğrenmesini ve yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktadır (Marcus ve Francis, 1998).

Öğrencilerin eğitim ve psikolojik gelişimine katkıda bulunan okullar sadece eğitim kadrosu kalitesi ile değil okul binası ve bahçesi ile bir bütün olarak ele alınmalıdır. Okul "eğitim tesis alanları"nı planlama, iç mekân tasarımı, peyzaj tasarımı, çevre sağlığı açısından tesisi aşamasında, dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Ancak bunların önemine ne eğitim ne de imar mevzuatında yer verilmemiştir. Ülkemizde coğrafi koşullar, bölgesel farklılıkların ortaya koyduğu iklimsel, yöresel ve geleneksel mekân özellikleri ve yaşam tarzları büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğe bağlı değişen ekolojik ve sosyolojik yapıyla, tek tip mekanlar örtüşmemektedir. Bu tip projelerle değişen çevresel faktörler dikkate alınmadan tasarlanan mimari mekânlar ve açık-yeşil peyzaj alanları eğitim ve öğretim mekânları olmaktan çıkmaktadır. Tek tip projelerle oluşturulan mekânlar yaşamın ve eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Ayaşlıgil ve Turan, 2009). Okulların planlanmasında sadece açık alan ayırmakla konuya çözüm getirmek mümkün değildir. Ayrılan açık mekânın okulun niteliği, eğitim derecesi, şekli, fonksiyonları, bulunduğu çevrenin sosyal karakteri ve rekreasyon imkanları dikkate alınarak planlanması gerekmektedir (Akdoğan, 1972).

Bir okul öncesi eğitim bahçesi planlanırken, öncelikle, buradan yararlanacak olan öğrencilerin yaş grupları, öğretmen ve veli görüşleri dikkate alınmalıdır. Okul bahçesi projelerinin her şeyden önce Millî Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenmeli ve uzmanlar tarafından "okul bahçesi mimarisi" oluşturulmalıdır. Türkiye'de yapılan son değişiklikler yalnızca okul binalarının deprem yönetmeliğine uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve bina kapasitenin arttırılması ile sınırlıdır. Kısaca bu değişimler, yapısal değişikliklerdir. Buna karşılık; yeşil alan, oyun, spor ve öğrenme alanı barındıran ve çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilen okul bahçeleri yok denecek kadar azdır.

Çalışmada, okul bahçelerinin düzenlemesi, uygulamalar ve geliştirmesine katkı sağlayacağı düşünülen önerilere aşağıda yer verilmiştir;

- Okullarda bahçe için alan ve bütçe ayrılabilir,
- Bahçesi bulunan okulların çocukların gelişimsel gereksinimlerine uygun olarak yeniden düzenlenebilir,
- Bahçede bulunan özellikler (alanlar) arttırılabilir,
- Bahçesi bulunmayan okullara alternatif tasarımlar üretilebilir
- Öğretmenler bahçe programı ve uygulamaları konusunda desteklenebilir

KAYNAKÇA

21st Century School Fund. (2011). *Developing great schoolyards: A handbook for elementary schools* (1st ed.). Washington, DC: The Prince Charitable Trusts.

Akdoğan, G. (1972). *Beş büyük şehirde çocuk oyun alanları, okul bahçeleri ve spor alanlarının yeterlilikleri ve planlama prensipleri üzerinde bir araştırma*, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: Ankara.

Atabey, D., Yurt. Ö. ve Ömeroğlu, E. (2009). *Okul öncesi eğitim kurumları açık hava oyun alanlarının incelenmesi*, Uluslararası 5. Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi, ss. 651-653, Edirne.

Ayaşlıgil T., ve Turan Ş. (2009). *Okul yeşil alanlarının kent yaşam kalitesinde önemi*, 21. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiriler Kitabı, ss. 278-282, Bursa.

Baran, M., Yılmaz, A. ve Yıldırım, M. (2007). Okul öncesi eğitimin önemi ve okul öncesi eğitim yapılarındaki kullanıcı gereksinimleri: Diyarbakır huzurevleri anaokulu örneği, *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* 8, 27-44.

Başar, M. A. (2000). İlköğretim okullarının işgören ve fiziki olanakları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 1-7.

Boston Schoolyard Initiative-BSI (2011). *Design workbook: Schoolyards*. Boston: Boston Schoolyard Funders Collaborative.

Brynjegard, S. (2001). *Schoolgardens: Raising environmental awareness in children*. San Rafael, CA: School of Education, Dominican University of California.

Christodoulos, A. D., Flouris, A. D. and Tokmakidis, S. P. (2006). Obesity and physical fitness of pre-adolescent children during the academic year and the summer period: effects of organized physical activity. *Journal of Child Health Care*, 10(3), 199-212.

Collyer, C. and Irvine, S. (2001). *Grounds for learning*. Stories and insights from six Canadian School Ground Naturalization Initiatives. Canada.

Corson, C. (2003). *Grounds for learning: Hope for America's derelict schoolyards*. 11Ocak 2016 tarihinde http://www.cherylcorson.com/pdfs/groundsforlearning.pdf adresinden erişildi.

Çelik, A. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarında açık alan kullanımı: Kocaeli örneği, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43(1), 79-88.

Fisman, L. (2001). *Child's play: An emperical study of the relationship between the physical form of schoolyards and children's behaviour*. Yale University. MSc Thesis, USA.

Fjørtoft, I. (2004). Landscape as playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. *Children, Youth and Environments*, 14(2), 21-44.

Fjørtoft, I., Kristoffersen, B., and Sageie, J. (2009). Children in schoolyards: tracking movement patterns and physical activity in schoolyards using global positioning system and heart rate monitoring. *Landscape and Urban Planning*, 93(3).

Hauser, L. (2002). Kindergerechtes und naturnahes Schulgelände als Erlebnisraum. Praktikumsbericht Paedagogisches Hochschule Zürich. [Online] Retrieved on 25 December 2015, at URL: http://www.phzh.ch/ webautor-data /dokus /bericht_ lukas_ hauser_154228. Pdf

Hedley, A. A., Ogden, L., Johnson, C. L., Carroll, M. D., Curtin, L. R., and Flegal, K. M. (2004). Prevalence of overweight and obesity among US children, adolescents, and adults, 1999-2002. *The Journal of the American Medical Association*, 291(23), 2847-2850.

Herrington, S., and Studtmann, K. (1998). Landscape interventions: New directions for the design of children's outdoor play environments. *Landscape and Urban Planning*, 42(2-4), 191–205.

Kalburan, N. C. (2014). Denizli ilinde bulunan resmi ve özel anaokulu bahçelerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 99-113.

Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım.

Kelkit, A. ve Özel, A. E. (2003). A research on the determination of physical planning ofschool gardens in Canakkale City. *Pakistan Journal of Applied Sciences*, 3, 240-246.

Kuş, C. (2001). *Ankara Kenti Yenimahalle İlçesi'nde okul bahçeleri üzerine bir araştırma.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Lieberman, G.A. and L. Hoody, (1998). *Closing the achievement gap: Using the environment as an ıntegrating context for learning.* San Diego, Calif.: State Education and Environment Roundtable.

Malkoç, S. ve Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı. *İlköğretim Online*, 14(3), 1079-1095.

Marcus, C. C. and Francis, C. (1998). *People places: Design guidelines for urban open space, child care outdoor spaces,* Canada: John Wiley& Sons.inc.

Moore, R. and Wong, H. (1997). *Natural learning: Rediscovering nature's way of teaching*. Berkeley, CA: MIG Communications.

New Jersey School Outdoor Area Working Group. (2007). *Schoolyard Planning and Design in New Jersey: Enhancing Outdoor Play and Learning*. Newark, NJ: The Center for Architecture and Building Science Research, New Jersey Institute of Technology.

Özdemir, A. ve Yılmaz, O. (2008). Assessment of outdoor school environments and physical activity in Ankara's primary schools. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3).

Pickard, Q. (2002). *The architects' handbook*. Blackwell Publishing. USA.

Rivkin, M. S. (1990). Outdoor play-what happens here? In S.C. Wortham & J.L. Frost (Eds.), *Playgrounds for young children: National survey and perspectives*, p. 191-214. Reston, VA: American Alliance for Health, Physical Education, and Dance.

Saelens, B. E., Sallis, J. F., and Frank, L. D. (2003). Environmental correlates of walking and cycling: findings from the transportation, urban design, and planning literatures. *Annals of Behavioral Medicine,* 25(2), 80-91.

Sallis, J. F., Linton, L. S., Kraft, M. K., Cutter, C. L., Kerr, J., Weitzel, J., Wilson, A., Spoon, C., Harrison, I. D., Cervero, R., Patrick, K., Schmid, T. L., and Pratt, M. (2009). The Active Living Research program: six years of grantmaking. *American Journal of Preventive Medicine*, 36(2S), S10 –S21.

Sanoff, H. (2001). *School buildings assessment methods*, North Carolina State University and National Clearinghouse for Educational Facilities, Washington, D.C.

Tovey, H., (2007). *Playing outdoors, spaces and places, risk and challenge*. Maidenhead: Open University Press.

URL-7. Designing Schoolyards & Building Community. Thomas M. Menino. TheBoston Schoolyard Initiative, A Public/Private Partnership.[Online] 10 Ekim 2016 tarihinde http://www.schoolyards.org/pdf/Designing%20Schoolyards%20and%20Making%20Community.pdf adresinden erişildi.